

AT PAKKE RYGSÆKKEN PÅ NY

MATHIAS DANBOLT

LEKTOR I KUNSTHISTORIE VED INSTITUT FOR KUNST- OG KULTURVIDENSKAB, KØBENHAVNS UNIVERSITET

Siden 2017 er der kommet fornyet fokus på nordiske kolonihistorier i kunstfeltet. I Danmark kom den transatlantiske slavehandel igen i søgelyset ved 100-årsmarkeringen af salget af den tidligere koloni, Dansk Vestindien. I Norge var 100-årsjubilæet for den samiske kamp mod Norges vedvarende kolonisering af urfolkets landområder med til at vække interessen for samisk kunst og kultur i majoritetskulturen. Kunsten har været central i opgøret med traditionen for kolonial ignorance i Norden.

FOTO: NASJONALMUSEET, THE FINE ART COLLECTIONS, OSLO, NORGE

Johannes Flintoe
 "Bjønnestigsvarde, Aurland".
 Gouache på papir fra 1820.

Siden jeg var lille, har sommeren været en tid for vandreture. At pakke en rygsæk og gå ind i den storslåede norske natur, som de nationalromantiske malere fra sidste del af 1800-tallet har lært så mange af os nordmænd at værdsætte. I dag, som fastansat forsker, er sommeren snarere en tid for at læse og skrive uden afbrydelser af møder og mails. I år blev det tid til at læse den samisk-svenske forfatter Linnea Axelssons lyriske epos *Aednan* (2018). En mere end 700 siders generationsfortælling om livet i to samiske familier fra begyndelsen af 1900-tallet til i dag. En historie præget af tvangsflytning på grund af norsk og svensk grænsepolitik, racemæssige hygiejneforsøg, aggressiv assimileringspolitik og vedvarende kampe om "aednan" – landet, marken, jorden – i mødet med nutidens statslige regulering af rendrift og intensiv mine- og bjergværksindustri. Axelsson beskriver præcist, hvordan de

koloniale magtstrukturer påvirker hverdagen, sproget, blikket og følelseslivet. Ikke bare dem som undertrykkes, men også dem som står på undertrykkerens side, som det formuleres i et digt i bogen:

*Ni nordiska barn
 som går fram så lätt*

*Som vore ni
 helt utan makt
 utan förflutet*

–
*De som gått före er
 har visst glömt*

att packa er ryggsäck

FOTO: UNSPLASH.COM / JEAN ESTRELLA

Markeringen i 2017 af 100-årsdagen for Danmarks salg af den tidligere koloni, Dansk Vestindien, til USA var med til at sætte kolonihistorien på dagsordenen i Danmark.

Jeg er uden tvivl et af disse "nordiske børn", Axelssons digt beskriver. En der er blevet hjulpet frem af forskellige uddannelsesinstitutioner til at føle mig berettiget til at bevæge mig let frem i det nordiske landskab – neutralt, uskyldigt, ahistorisk. Jeg er ikke alene om at være blevet opflasket med en norsk, nationalromantisk forestillingsverden, der idylliserer vandreren, der klatrer op på bjergtoppene, som tager det hele ind. De kanoniserede malerier af kunstnere som Johannes Flintoe, J.C. Dahl og Adolph Tidemand har virket; de virker stadig. Men meget skal glemmes, for at den norske natur, kultur og historie kan fremtræde på denne uskyldige måde. For eksempel; at nationalromantikken faldt sammen med intensiveringen af den koloniale fornorskningspolitik i forhold til mindretalsgrupper som det samiske urfolk. At den kunstneriske konstruktion af det specifikt *norske* ved landskabet bidrog til at udlette den lange samiske tilstedeværelse i Norge. Dette ses ikke på de storslåede malerier udstillet på Nasjonalmuseet i Oslo, og det nævnes aldrig i museernes formidlingstekster. Og kun sjældent bliver disse koloniale koblinger behandlet i kunsthistorisk faglitteratur. Den norske nationalromantik er snarere blevet synonymt med det nationale opgør med "kolonimagten" i syd: Danmark. Den dansk-norske fællestid har således været en effektiv lynafleder for enhver diskussion af den norsk-danske og den norske inddragelse i koloniale projekter, internationalt såvel som nationalt.

I de sidste mange år har jeg forsket i kolonihistoriens aftryk i nordisk kunst og visuel kultur. Eksemplerne er mange på, hvordan kunsthistorikere i både Norge og Danmark har pakket rygsækken til studerende og kunstpublikum med en stor portion kolonial ignorance. Men i løbet af 2017 blev det klart, at der for alvor var ved at ske nogle bevægelser i relation til disse spørgsmål. Markeringen i 2017 af 100-årsdagen for salget af den tidligere danske koloni i Caribien, Dansk Vestindien, til USA var med til at sætte kolonihistorien på dagsordenen i Danmark. I Norge blev 2017 fremstillet som et gennembrudsår for samisk kunst og kultur, blandt andet på grund af den storslåede fejring af 100-årsdagen for den samiske, politiske mobilisering mod den norske kolonimagt i 1917. Selv om arbejdet med spørgsmål om nordisk kolonialisme og strukturel racisme er pågået i lang tid, blev 2017 alligevel det år, hvor dansk kolonihistorie og den pågående kolonisering af Sápmi ikke længere syntes at kunne blive ignoreret med samme lethed. Dette både i og udenfor kunstfeltet eftersom store dele af offentligheden nu, med stor forsinkelse, blev opmærksom på betydningen og relevansen af disse spørgsmål.

Selv om der kom gang i nye kolonikritiske samtaler om Sápmi i Norge og Dansk Vestindien i Danmark i 2017, var der en bemærkelsesværdig mangel på møder mellem disse diskussioner. På trods af at historierne er sammenvævet på mange forskellige måder. Norske handelsmænd og godsejere var for ek-

sempel særdeles aktive i den transatlantiske trekantshandel under den såkaldte "florissante handelsperiode" i sidste del af 1700-tallet, hvor store rigdomme blev ført til Danmark og Norge. Danmark var også central i koloniseringen af Sápmi. Opdelingen og splittelsen af samiske landområder mellem de nordiske nationalstater tog for alvor fart under det dansk-norske imperie i 1600 og 1700-tallet. I 1751 blev store dele af dagens landegrænse mellem Norge og Sverige tegnet op – en proces, der gjorde henholdsvis København og Stockholm til hovedsæder for reguleringen af samiske forhold. Længe før rigsgrænsen blev fastsat forsøgte dansk-norske konger at få kontrol over Sápmi gennem opdagelsesrejser, missionsarbejde og indsamlingspraksisser. Vi finder derfor billeder af samiske trommer i optegnelserne fra 1655 over indholdet af polyhistor Ole Worms "Museum Wormianum", så vel som i kataloget over Frederik 3's kongelige kunstkammer, *Museum Regium*, fra 1696. Flere af disse trommer blev beslaglagt ved de såkaldte trolddomsprocesser i 1600-tallet, hvor en række samiske *noaider*, eller shamaner, blev fængslet, dømt til døden og dræbt for trolddomskunst, mens deres trommer blev sendt til kunstkammer i København og Europa, hvor disse var populære samleobjekter. Fascination, kontrol og vold gik hånd i hånd med koloniseringen af Sápmi. Et udvalg af samiske trommer fra 1600-tallet kan fortsat ses på Nationalmuseet i København. Men udstillingen nævner ikke et ord om Danmarks rolle i koloniseringen af Sápmi, eller om hvorfor samlingen af samiske trommer er endt op i museets varetægt. De samiske trommer bruges i stedet som et æstetisk bagtæppe til en udstilling om Nationalmuseets nuværende direktør Rane Willerslevs ekspeditioner i Sibirien.

Det er ikke overraskende, at de nationalromantiske kunstnere og historikere, der kæmpede for at etablere nye, nationale fortællinger i sidste del af 1800-tallet, ikke interesserede sig for den måde dansk-norsk (koloni)historie er flettet ind i hinanden på. Mere overraskende er det dog, at denne metodiske nationalisme stadig syntes at gøre sig gældende i tilgange til kolonihistorien i dag. Nationsbygningen i sidste del af 1800-tallet synes at have omfordelt ansvaret for historieskrivningen, så koloniseringen af Sápmi er blevet til et udelukkende norsk fænomen, mens engagementet i den transatlantiske slavegørelse alene klæber sig til Danmark. Det nystartede kollektive forskningspro-

Det er ikke overraskende, at de nationalromantiske kunstnere og historikere, der kæmpede for at etablere nye, nationale fortællinger i sidste del af 1800-tallet, ikke interesserede sig for den måde dansk-norsk (koloni)historie er flettet ind i hinanden på.

jekt "The Art of Nordic Colonialism: Writing Transcultural Art Histories" (Carlsbergfondet, 2019-2022) vender blikket mod transkulturelle forbindelsesled, kontaktzoner og mødepunkter mellem forskellige nordiske kunst- og kolonihistorier. Ved at arbejde på tværs af nationale, disciplinære og æstetiske grænser, håber vi at bidrage til at pakke vores fælles historiske rygsæk med nogle nye og skarpere spørgsmål om kolonialismens effekter og af-fekter – før så vel som nu.

Samiske trommer blev beslaglagt ved såkaldte trolddomsprocesser i 1600-tallet og endte i kunstkammer bl.a. i København. Således er samiske trommer at finde i optegnelserne fra 1655 over indholdet af Museum Wormianum.

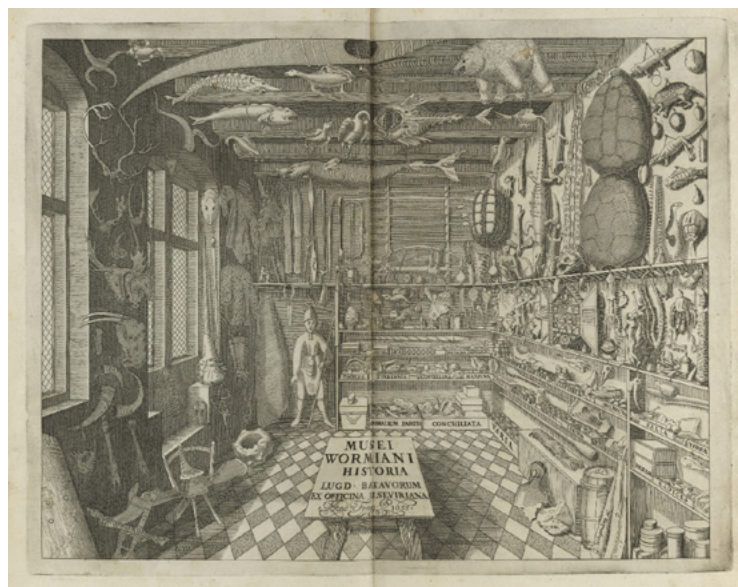

FOTO: WIKIMEDIA COMMONS / UNIVERSITY OF EDINBURGH IMAGE COLLECTION